

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ІНСТИТУТ ФІЛОЛОГІЇ

**Кафедра сучасної української мови
Кафедра новітньої української літератури**

**ПРОГРАМА СПІВБЕСІДИ
З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ВСТУПНИКІВ
НА НАВЧАННЯ ЗА ОКР «БАКАЛАВР»**

**Затверджено Вченою радою Інституту філології,
протокол № 6 від 28 січня 2014 року**

Київ 2014

Екзамен з фаху як форма вступного випробування для навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем "бакалавр" спеціальності "українська мова і література; іноземна мова" (денна форма) та "українська мова і література та іноземна мова" (заочна форма) відбувається відповідно до "Правил прийому до Київського національного університету імені Тараса Шевченка на 2014/2015 навчальний рік" і має форму комплексного письмового тестування.

УКРАЇНЬСЬКА МОВА

Під час іспиту абітурієнт повинен виявити системні теоретичні знання української літературної мови: її словникового складу, фонетичної і граматичної будови; уміти на практиці застосовувати теоретичні відомості зокрема при письмовому виконанні комплексного аналізу складного речення.

1. ЛЕКСИКА

Слово як лексична одиниця. Ознаки слова як мовної одиниці. Лексичне значення слова. Однозначні та багатозначні слова. Пряме і переносне значення слова. Види переносних значень: метафора, метонімія, синекдоха. Омоніми. Синоніми. Антоніми. Лексика української мови за походженням: питома лексика; лексичні запозичення з інших мов. Лексика української мови за вживанням: загальноживані слова; лексика обмеженого використання. Професійна, діалектна, розмовна лексика. Суспільно-політична й офіційно-ділова лексика. Терміни. Лексика української мови з погляду активного і пасивного вживання. Історизми, архаїзми. Неологізми. Нейтральна та емоційно забарвлена лексика. Поняття про стійкі словосполучення і вирази. Словники української мови.

Лексико-фразеологічний аналіз слова:

1. Записати слово.
2. Лексичне значення (пряме чи переносне).
3. Якщо значення переносне, то визначити вид перенесення.
4. Утворити словосполучення з цим словом.
5. Встановити походження слова.
6. Вказати, яким є слово: загальноживаним, діалектним, професійним, термінологічним чи образним.
7. Визначити, до активної чи до пасивної лексики (застаріле слово або неологізм) належить аналізоване слово.

2. ФОНЕТИКА. ОРФОЕПІЯ. ГРАФІКА. ОРФОГРАФІЯ

Поділ звуків української мови на голосні та приголосні. Дзвінки й глухі приголосні. Тверді й м'які приголосні. Чергування голосних української мови, зокрема чергування [o], [e] з [i]. Чергування приголосних української мови: [z] – [ж] – [з']; [к] – [ч] – [ч']; [х] – [ш] – [ч']. Чергування приголосних при словозміні дієслів: [d] – [дж]; [з] – [ж]; [m] – [ч]; [c] – [ш]; [n] – [нл]; [e] – [є].

Засоби милозвучності української мови (паралельні форми прийменників з, зі, із, зо; в, уві; префіксів над-, наді-, об-, обі- та ін.). Евфонічні (милозвучні) чергування [y] – [є], [i] – [ї]. Вимова голосних (наголошених і ненаголошених). Вимова приголосних: а) звукове значення буквосполучень ДЗ, ДЖ; б) особливості вимови глухих приголосних перед дзвінками і дзвінких приголосних перед глухими; в) вимова груп приголосних (уподібнення, спрощення), г) вимова м'яких приголосних; г) вимова подовжених приголосних. Правила вимови слів з апострофом. Склад і складоподіл. Наголос. Інтонаційна будова речень.

Позначення звуків мовлення на письмі. Алфавіт. Букви Я, Ю, Є, Ї, Щ та їх звукове значення. Правопис ненаголошених голосних [e], [u], [o] в коренях слів. Правопис ненаголошених голосних, що не перевіряються наголосом. Позначення м'якості приголосних на письмі буквами Ї, Ю, Є, Ї. Сполучення ЙО, БО. Правила вживання м'якого знака. Правила вживання апострофа. Написання слів із подвоєними приголосними. Правопис

власних та загальних назв. Написання великої букви. Написання слів іншомовного походження.

Фонетичний аналіз слова:

1. Записати слово у фонетичній транскрипції.
2. Визначити кількість букв і звуків у слові.
3. Поділити слово на склади (відкриті, закриті), визначити місце наголосу (склад наголошений, ненаголошений).
4. Схарактеризувати голосні звуки (огублений, неогублений; наголошений, ненаголошений).
5. Схарактеризувати приголосні звуки: а) за участю голосу й шуму (сонорні, шумні дзвінки, шумні глухі.); б) за активним мовним органом (губні, язикові, глотковий); в) за твердістю / м'якістю (тверді, м'які, пом'якшені); г) за носовим забарвленням (носові, неносові); д) за належністю окремих приголосних до свистячих чи шиплячих (свистячі, шиплячі).

3. МОРФОЛОГІЯ І СЛОВОТВІР

Будова слова. Основа слова і закінчення. Значущі частини слова: корінь, префікс, суфікс, закінчення. Словотвір. Твірні основи при словотворенні. Основа похідна й непохідна. Основні способи словотворення в українській мові: морфологічні й неморфологічні. Основні способи творення іменників, прикметників, дієслів. Складні слова. Способи їх творення. Творення і правопис складноскорочених слів. Зміни приголосних при творенні прикметників за допомогою суфікса *-СЬК-*; вищого ступеня порівняння прикметників з допомогою суфікса *-Ш-*; іменників за допомогою суфікса *-СТВ-*; іменників із суфіксом *-ІН-* від прикметників на *-СЬК-*, *-ЦЬК-*.

Морфемний аналіз слова передбачає визначення основи слова, закінчення, кореня, афіксів.

Словотвірний аналіз слова передбачає визначення твірної основи (похідної чи непохідної), способу словотворення.

Іменик як частина мови. Лексичне значення іменника, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Назви власні та загальні, конкретні та абстрактні, назви істот і неістот. Рід іменників: чоловічий, жіночий, середній. Іменники спільного роду. Число іменників. Іменники, що вживаються в обох формах числа. Іменники, що мають лише форму однини або множини.

Відмінювання іменників. Кількість і значення відмінків в українській мові (питання до конкретних відмінків). Типи відмін. Перша відміна іменників: особливості вживання та написання відмінкових форм. Друга відміна іменників: особливості відмінювання. Особливості відмінювання іменників чоловічого роду з основою на *-Р*. Третя відміна іменників: особливості відмінювання. Четверта відміна іменників: особливості відмінювання. Відмінювання іменників, що мають лише форму множини. Невідмінювані іменники в українській мові. Написання і відмінювання чоловічих і жіночих прізвищ та імен по батькові.

Морфологічний аналіз іменника:

1. Записати слово.
2. Початкова форма.
3. На яке питання відповідає.
4. Лексичне значення (власна чи загальна назва, назва істоти чи неістоти, конкретне чи абстрактне значення).
5. Рід.
6. Число.
7. Відміна (група – для 1-ї та 2-ї відмін).
8. Відмінок.
9. Спосіб творення (для похідних іменників). Особливості правопису.
10. Синтаксична роль у реченні.

Прикметник як частина мови. Лексичне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди прикметників за значенням: якісні, відносні та присвійні. Явища взаємопереходу прикметників з одного розряду в інший. Якісні прикметники. Ступені порівняння якісних прикметників: вищий і найвищий, способи їх творення (проста і складена форми). Повні й короткі форми якісних прикметників. Зміни приголосних при творенні вищого ступеня порівняння прикметників. Особливості відмінювання прикметників. Правопис *-Н-* і *-НН-* у прикметниках. Правопис складних прикметників разом і через дефіс. Правопис українських прізвищ прикметникового типу.

Морфологічний аналіз прикметника:

1. Записати слово.
2. Початкова форма.
3. На яке питання відповідає.
4. Лексичне значення і розряд за значенням: якісний, відносний чи присвійний (або такий прикметник, що перейшов з одного розряду в інший).
5. Форма: повна чи коротка (для прикметників чоловічого роду), стягнена чи нестягнена (для прикметників жіночого й середнього роду, а також у формі множини).
6. Якщо є – ступінь порівняння (для якісних прикметників): вищий, найвищий. Форми ступенів порівняння (проста чи складена).
7. Група (тверда, м'яка чи особлива).
8. Рід.
9. Число.
10. Відмінок.
11. Спосіб творення (для похідних прикметників). Особливості правопису.
12. Синтаксична роль у реченні.

Числівник як частина мови. Лексичне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди числівників за значенням: кількісні (власне кількісні, неозначено-кількісні, дробові, збірні) і порядкові. Групи числівників за будовою: прості, складні, складені. Типи відмінювання кількісних числівників: 1) *один, одна, одне, одні*; 2) *два, три, чотири*; 3) *п'ять — двадцять, тридцять, п'ятдесят, ... вісімдесят*; 4) *сорок, дев'яносто, сто*; 5) *двісті — дев'ятсот*; 6) *нуль, тисяча, мільйон, мільярд*; 7) збірні; 8) дробові. Порядкові числівники, особливості їх відмінювання та написання. Сполучення числівника й іменника.

Морфологічний аналіз числівника:

1. Записати слово.
2. Початкова форма.
3. На яке питання відповідає.
4. Розряд за значенням: а) кількісний (власне кількісний, збірний, дробовий, неозначено-кількісний); б) порядковий.
5. Група за будовою (простий, складний, складений).
6. Рід (якщо є).
7. Число (якщо є).
8. Відмінок.
9. Спосіб творення (для похідних числівників). Особливості правопису.
10. Синтаксична роль у реченні, зв'язок з іменниками.

Займенник як частина мови. Лексичне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Співвіднесеність займенників з іменниками, прикметниками і числівниками. Розряди займенників за значенням: особові, зворотні, присвійні, вказівні, означальні, питальні, відносні, неозначені, заперечні. Особливості їх відмінювання і написання.

Морфологічний аналіз займенника:

1. Записати слово.
2. Початкова форма.
3. На яке питання відповідає, з якою частиною мови співвідносний.
4. Розряд за значенням: особовий, зворотний, присвійний, вказівний, питальний, відносний, неозначений, заперечний.
5. Рід (якщо є).
6. Число (якщо є).
7. Відмінок.
8. Особливості відмінювання і правопису.
9. Спосіб творення (для похідних займенників).
10. Синтаксична роль у реченні.

Дієслово як частина мови. Лексичне значення дієслова. Його морфологічні ознаки і синтаксична роль. Форми дієслова. Безособові дієслова. Вид дієслова: доконаний і недоконаний. Творення видових форм. Час дієслова: теперішній, майбутній, минулий. Утворення форм майбутнього часу недоконаного виду. Способи дієслова: дійсний, умовний, наказовий. Творення форм умовного та наказового способів дієслів. Словозміна дієслів. І і II дієвідміни. Форми майбутнього часу дієслів доконаного і недоконаного виду. Особові форми дієслів наказового способу. Родові і числові форми дієслів минулого часу. Чергування приголосних в особових формах дієслів теперішнього та простого майбутнього часу.

Морфологічний аналіз дієслова:

1. Записати слово.
2. Початкова форма (інфінітив).
3. На яке питання відповідає.
4. Що означає: дію чи стан.
5. Перехідне чи неперехідне.
6. Вид: доконаний чи недоконаний.
7. Спосіб: дійсний, умовний чи наказовий.
8. Час: теперішній, минулий чи майбутній (проста чи складена форма).
9. Особа (для теперішнього і майбутнього часу та наказового способу).
10. Число.
11. Рід (для форм однини минулого часу та умовного способу).
12. Дієвідміна.
13. Особливості творення і правопису.
14. Синтаксична роль у реченні.

Дієприкметник як особлива форма дієслова. Лексичне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Активні та пасивні дієприкметники. Творення активних і пасивних дієприкметників теперішнього і минулого часу. Суфікси пасивних дієприкметників. Відмінювання дієприкметників. Безособові форми на *-НО/-ТО*. Правопис *НЕ* з дієприкметниками. Правопис *-Н-* у дієприкметниках та *-НН-* у прикметниках дієприкметникового походження. Дієприкметниковий зворот. Розділові знаки при дієприкметникових зворотах.

Морфологічний аналіз дієприкметника:

1. Записати слово.
2. Початкова форма (називний відмінок однини чоловічого роду).
3. На яке питання відповідає.
4. Активний чи пасивний.
5. Вид: доконаний чи недоконаний.
6. Час: теперішній чи минулий.
7. Рід.

8. Число.
9. Відмінок.
10. Спосіб творення і правопис.
11. Синтаксична роль у реченні.

Дієприслівник як особлива форма дієслова. Лексичне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Дієприслівники доконаного і недоконаного виду, їх творення. Дієприслівниковий зворот. Розділові знаки при звороті і одиничному дієприслівникові. Написання *-И* в кінці дієприслівників. *НЕ* з дієприслівниками.

Морфологічний аналіз дієприслівника:

1. Записати слово.
2. На яке питання відповідає.
3. Вид: доконаний чи недоконаний.
4. Час: теперішній чи минулий.
5. Спосіб творення і правопис.
6. Синтаксична роль у реченні.

Прислівник як частина мови. Лексичне значення, морфологічні особливості, синтаксична роль. Розряди прислівників за значенням: означальні (якісно-означальні, кількісно-означальні і способу дії) та обставинні (місця, часу, причини, мети). Ступені порівняння якісно-означальних прислівників: вищий і найвищий. Зміни приголосних при творенні вищого ступеня порівняння прислівників. Написання прислівників разом і через дефіс. Правопис прислівникових сполучень. *-Н-* і *-НН-* у прислівниках. *НЕ* і *НИ* з прислівниками.

Морфологічний аналіз прислівника:

1. Записати слово.
2. На яке питання відповідає.
3. Розряд за значенням: а) означальний (якісно-означальний, кількісно-означальний, прислівник способу дії); б) обставинний (місця, часу, мети, причини).
4. Ступінь порівняння (для якісно-означальних).
5. Спосіб творення і правопис.
6. Синтаксична роль у реченні.

Прийменник як частина мови. Групи прийменників за походженням: непохідні (первинні) і похідні (вторинні, утворені від інших слів). Групи прийменників за будовою: прості, складні і складені. Зв'язок прийменника з непрямыми відмінками іменника. Написання похідних прийменників разом, окремо, через дефіс.

Морфологічний аналіз прийменника:

1. Записати слово.
2. З якою частиною мови сполучається.
3. З якою відмінковою формою поєднується.
4. Група за походженням: а) первинний (непохідний); б) вторинний (похідний).
5. Група за будовою (простий, складний чи складений).
6. Особливості правопису (для вторинних прийменників).

Сполучник як частина мови. Групи сполучників за значенням і синтаксичною роллю: сурядні (єднальні, розділові, протиставні) і підрядні (місця, часу, причини, умови, способу дії). Сполучні слова. Групи сполучників за вживанням: одиничні, парні, повторювані. Групи за будовою: прості, складні, складені. Написання сполучників разом і окремо. Розділові знаки при сполучниках.

Морфологічний аналіз сполучника:

1. Записати слово.
2. Розряд за значенням і синтаксичною роллю: а) сполучник сурядності (єднальний, протиставний, розділовий); б) сполучник підрядності (часовий, причиновий, умовний, способу дії, мети, допустовий, порівняльний).
3. Група за походженням: а) первинний (непохідний); б) вторинний (похідний).
4. Група за будовою (простий, складний чи складений).
5. Особливості правопису (для вторинних сполучників).

Частка як частина мови. Групи часток за значенням і вживанням: формотворчі, словотворчі, фразові. Написання часток разом, окремо, через дефіс.

Морфологічний аналіз частки:

1. Записати слово.
2. Група за значенням і вживанням (формотворча, словотворча, фразова).
3. Особливості правопису.

Вигук. Вигук як частина мови. Групи за походженням: первинні і похідні. Значення вигуків. Звуконаслідувальні слова. Формули мовного етикету. Розділові знаки при вигуках.

Морфологічний аналіз вигука:

1. Записати слово.
2. Розряд за значенням (емоційний, спонукальний, звуконаслідувальний чи належить до слів мовного етикету).
3. Група за походженням (непохідний, похідний).

4. СИНТАКСИС. ПУНКТУАЦІЯ

Завдання синтаксису і пунктуації. Словосполучення. Підрядний та сурядний зв'язок між словами. Головне і залежне слово в словосполученні. Типи словосполучень за способами вираження головного слова. Способи підрядного зв'язку слів у словосполученні: узгодження, керування, прилягання.

Речення як основна синтаксична одиниця. Граматична основа речення. Порядок слів у реченні. Типи речень за метою висловлювання: розповідні, питальні та спонукальні. Типи речень за емоційним забарвленням: окличні і неокличні. Типи речень за складом граматичної основи: двоскладні й односкладні. Типи речень за наявністю чи відсутністю другорядних членів: непоширені й поширені. Типи речень за наявністю структурно необхідних членів: повні й неповні. Типи речень за будовою: прості й складні. Розділові знаки в кінці речення. Типи речень за наявністю чи відсутністю ускладнювальних засобів: неускладнені й ускладнені.

Просте двоскладне речення. Підмет і присудок як головні члени двоскладного речення. Способи вираження підмета. Типи присудків: простий і складений (іменний і дієслівний). Способи вираження присудка. Основні функції компонентів складеного присудка: вираження граматичного значення присудка (функція допоміжної частини) та вираження основного лексичного значення присудка (функція основної частини – неозначеної форми дієслова чи іменної частини). Тире між підметом і присудком.

Односкладні речення. Граматична основа односкладного речення. Типи односкладних речень за способом вираження та значенням головного члена: односкладні речення з головним членом у формі присудка (означено-особові, неозначено-особові, узагальнено-особові, безособові) та односкладні речення з головним членом у формі підмета (називні). Способи вираження головних членів односкладних речень.

Другорядні члени речення у двоскладному й односкладному реченнях. Означення узгоджене й неузгоджене. Прикладка як різновид означення. Способи вираження означень. Написання непоширених прикладок через дефіс; прикладки, що беруться в лапки. Додаток

прямий і непрямий. Способи вираження додатків. Типи обставин за значенням і способи їх вираження. Зв'язки другорядних членів речення з граматичною основою.

Просте ускладнене речення. Речення з однорідними членами; зі звертанням; зі вставними словами, словосполученнями та реченнями; з відокремленими членами речення.

Речення з однорідними членами. Способи поєднання однорідних членів речення між собою: а) сурядний сполучник; б) інтонація. Розділові знаки в реченні з однорідними членами. Узагальнювальні слова в реченнях з однорідними членами. Двокрапка і тире при узагальнювальних словах у реченнях з однорідними членами.

Речення зі звертанням. Форми вираження звертання. Звертання непоширені й поширені. Розділові знаки при звертанні.

Речення зі вставними словами, словосполученнями, реченнями. Значення вставних слів, словосполучень та речень. Розділові знаки при них.

Речення з відокремленими членами. Поняття про відокремлення другорядних членів речення. Відокремлені означення – непоширені й поширені. Зв'язок відокремлених означень з пояснюваними словами; означення узгоджені й неузгоджені. Відокремлені прикладки – непоширені й поширені. Відокремлені додатки. Зв'язок відокремлених додатків з іншими членами речення. Відокремлені обставини. Способи їх вираження. Відокремлені уточнювальні члени речення. Розділові знаки при відокремлених членах речення.

Складне речення. Ознаки складного речення. Типи складних речень за способом зв'язку між їх частинами: сполучникові і безсполучникові. Засоби зв'язку простих речень у складному: 1) інтонація і сполучники або сполучні слова; 2) інтонація.

Складносурядне речення. Єднальні, протиставні та розділові сполучники у складносурядному реченні. Смилові зв'язки між простими реченнями у складносурядному. Розділові знаки у складносурядних реченнях.

Складнопірядне речення. Головне і пірядне речення. Способи вираження залежності пірядних речень. Пірядні сполучники і сполучні слова. Розділові знаки між головним і пірядним реченнями. Основні види пірядних речень: означальні, з'ясувальні, обставинні (місця, часу, способу дії, міри і ступеня, причини, наслідкові, мети, умовні, допустові). Пірядні речення, що стосуються окремих членів у головному реченні; пірядні речення, що стосуються головного речення в цілому.

Складнопірядні речення з кількома пірядними. Їх типи за характером зв'язку між частинами: а) складнопірядні речення з послідовною пірядністю; б) складнопірядні речення із супірядністю (однорідною чи неоднорідною); в) складнопірядні речення з мішаною пірядністю. Розділові знаки у складнопірядному реченні з кількома пірядними.

Безсполучникове складне речення. Типи безсполучникових складних речень за характером смислових відношень між частинами: 1) з однорідними частинами (рівноправними); 2) з неоднорідними. Розділові знаки в безсполучниковому складному реченні.

Складні речення з різними видами зв'язку. Складні речення з сурядним і пірядним зв'язком. Складне речення зі сполучниковим і безсполучниковим зв'язком.

Способи передачі чужого мовлення. Пряма і непряма мова. Речення з прямою мовою. Слова автора. Розділові знаки при прямій мові. Заміна прямої мови непрямою. Цитата як різновид прямої мови. Розділові знаки при цитаті. Діалог. Розділові знаки при діалозі.

Синтаксичний розбір словосполучення:

1. Початкова форма (встановлюється за початковою формою головного слова).
2. Тип словосполучення за належністю головного слова до певної частини мови: іменникове, прикметникове, числівникове, займенникове, дієслівне, прислівникове.
3. Яке питання ставиться від головного слова до залежного.
4. Якою частиною мови виражене залежне слово.
5. Вид пірядного зв'язку: узгодження, керування чи прилягання.

Синтаксичний розбір простого речення:

1. Тип речення за метою висловлювання: розповідне, питальне, спонукальне.
2. Тип речення за емоційним забарвленням: окличне, неокличне.

3. Тип речення за складом граматичної основи: двоскладне, односкладне (означено-особове, неозначено-особове, узагальнено-особове, безособове, називне).
4. Тип речення за наявністю чи відсутністю другорядних членів: непоширене, поширене.
5. Тип речення за наявністю структурно необхідних членів: повне, неповне.
6. Тип речення за наявністю чи відсутністю ускладнювальних засобів: неускладнені, ускладнені (однорідними членами, звертаннями, вставними словами, словосполученнями, реченнями, відокремленими членами).
7. Аналіз членів речення.
8. Розділові знаки в реченні.

Синтаксичний розбір складного речення:

1. Тип речення за характером синтаксичних відношень і зв'язків між його частинами (складносурядне, складнопідрядне, безсполучникове, складне із сурядним і підрядним зв'язком, складне зі сполучниковим і безсполучниковим зв'язком).
2. Кількість частин-речень і характер відношень (смислових зв'язків) між ними.
3. Засоби вираження зв'язку між частинами: інтонація, сполучники чи сполучні слова.
4. Аналіз кожної частини як простого речення.
5. Розділові знаки в реченні.
6. Графічна схема речення (за шкільним підручником).

5. СТИЛІСТИКА

Поняття про стиль і стилістичну норму. Стили української мови:

- а) науковий стиль; б) офіційно-діловий стиль; в) художній стиль; г) публіцистичний стиль; д) розмовний стиль.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бас-Кононенко О.В., Гнатюк Л.П., Українська мова. Теорія, завдання, тести: Навч. посіб. для старшокласників та вступників до вищих навч. закл. України. – К.: Знання, 2009.
2. Козачук Г.О. Українська мова для абітурієнтів. – К.: Вища школа, 2003.
3. Сучасна українська мова / За ред. О.Пономарева. – К.: Либідь, 2001.
4. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О.Потебні; Ін-т української мови. – К.: Наукова думка, 2000.
5. Українська мова. Енциклопедія. – К.: Укр. енциклопедія ім. М.П.Бажана, 2004.
6. Ющук І.П. Практикум з правопису української мови. – К.: Освіта, 1997.
7. Ющук І.П. Українська мова. – К.: Либідь, 2003.

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

УСНА НАРОДНА ТВОРЧИСТЬ

Поняття про **основні жанри фольклору** – думи, балади, історичні пісні, обрядові, родинно-побутові, ліричні пісні, перекази, легенди, казки, загадки, прислів'я, приказки. Їхня роль і місце в духовному житті українського народу, характерні особливості художньої мови, своєрідність віршування. Подібне й відмінне в баладі, думі та історичній пісні.

Образи, тематика, художні ідеї, поетична специфіка, особливості композиції, художня мова **українських народних дум**. ("Дума про козака Голоту", "Дума про Марусю Богуславку", "Дума про Самійла Кішку", "Хмельницький і Барабаш").

Особливості композиції, характеротворення, художньої мови, віршування **історичних народних пісень** "Зажурилась Україна, бо нічим прожити...". "Ой був в Січі старий козак...", "Чи не той то хмель...", "Пісні про Устима Кармелока".

Основні жанри та особливості **обрядового фольклору** — колядок, щедрівок, веснянок, весільної поезії.

ДАВНЯ УКРАЇНЬСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Перекладна література старослов'янською мовою: біблійні книги, апокрифи, житійні повісті та оповідання, патерики, повісті про Троянську війну, Александра Македонського ("Александрія"), Варлаама і Іоасафа, збірники афоризмів ("Бджола").

Оригінальна література. Жанрово-тематична природа літописів як історико-художніх текстів. "Повість минулих літ". Повчальна література. "Слово про Закон і Благодать" Іларіона Київського, "Поучення" Володимира Мономаха.

"**Слово о полку Ігоревім**". Історичне підґрунтя твору, образи, композиційна та ідейно-естетична своєрідність.

Розвиток поемічної літератури. Іван Вишенський – найвидатніший поеміст доби. Жанр, зміст, художня спрямованість, засоби творення сатиричного та комічного в "Посланні до єпископів".

Козацькі літописи. "Літопис Самовидця": особливості тематики та композиції. "Історія Русів" – своєрідний трактат про історичний розвиток України від давнини до другої половини XVIII ст.

Загальна характеристика філософських поглядів та естетичних засад **творчості Григорія Сковороди**. Тема, художні ідеї, ритмічна своєрідність, засоби сатири, особливості мови збірки "Сад божественних пісень".

Художня трансформація філософських ідей у байках Григорія Сковороди. Збірка "Байки Харківські". Теоретичні погляди на байки та притчі в передмові до збірки.

НОВА УКРАЇНЬСЬКА ЛІТЕРАТУРА. ЛІТЕРАТУРА кін. XVIII – кін. XIX ст.

Становлення нової української літератури, її гуманістичний та демократичний характер. Зв'язок із фольклором, давньою літературою, театром.

Іван Котляревський. "Енеїда". Жанровий різновид. Проекція сюжету Вергілія на українську історію та сучасність. Розвиток давньоукраїнської бурлескової традиції. Неоднозначність персонажів. Елементи сатири.

Зв'язок драматургії І. Котляревського з давньою українською драмою і новаторський характер п'єси "Наталка Полтавка". Особливості жанру "малоросійської опери", провідні художні ідеї. Принцип групування персонажів, засоби характеротворення.

Особливості романтичних балад та байок **Є.Гребінки та М.Гулака-Артемовського**. Алгоритмний зміст. Романтична поетика. Вплив фольклору.

Г. Квітка-Основ'яненко – перший прозаїк нової української літератури. Орієнтація на народне світобачення, принципи фольклорної поетики, стилістику сентименталізму та реалістичну художню типізацію в повістях "Маруся" та "Конотопська відьма". Художні особливості драматургії Г.Квітки-Основ'яненка. "Сватання на Гончарівці".

Тарас Шевченко – основоположник нової української літератури.

Ранній період творчості (1838-1843) Жанри, проблематика, персонажі. Художня трансформація народнопісенної символіки.

Проблемно-тематичні та стильові особливості творчості періоду "трьох літ". Осуд колоніальної політики царизму. Сюжет і композиція, проблематика, ідейний зміст творів цього періоду.

Творчість періоду ув'язнення та заслання (1847-1857). Обставини створення циклу "В казематі". Структура циклу. Тематична поліфонія, романтична символіка, фольклорні образи.

Творчість періоду після заслання (1857-1861). Творче піднесення у зв'язку зі звільненням, переосмислення біблійних мотивів та сюжетів.

Пантелеймон Куліш. Романтичний характер поетичної творчості.

Жанр, історична основа, тема, особливості сюжету і композиції, мови, взаємопроникнення реалістичної та романтичної оповіді в романі "Чорна рада".

"Народні оповідання" **Марка Вовчка**, їх зв'язок із фольклором, антикріпосницька й гуманістична спрямованість. Жанр, тема, проблематика повісті "Інститутка". Художня майстерність у створенні образів-характерів.

Визначальні ознаки художнього стилю **Івана Нечуя-Левицького**. Тематика і проблематика повістей "Микола Джеря" й "Кайдашева сім'я".

Розвиток байкарських традицій Г.Сковороди, П.Гулака-Артемовського, Є.Гребінки в творчості **Л.Глібова**. Особливості фабул, морально-етичні проблеми, іронія, алегорія у байках.

Тематичне і жанрове новаторство творчості **Панаса Мирного**. Роман Панаса Мирного та Івана Білика "Хіба ревуть воли, як ясла повні?". Історія створення, джерела, проблематика, свосвідність жанру та композиції, багатство деталей побуту, різноманітність характерів, проникнення в суперечності доби, психологізм.

Становлення та розвиток професійного театру в Україні. «Театр корифеїв». **Творчість М.Кропивницького, М.Старицького та І.Карпенка-Карого**.

Тематична і жанрова багатоаспектність творчості **Івана Франка**. Багатство тематики, ідейно-естетична глибина, різноманітність форм поезії зі зб. "З вершин і низин", "Зів'яле листя", "Мій Ізмарад".

Біблійний сюжет та його художня трансформація в поемі "Мойсей". Ідейна і композиційна роль прологу.

Жанр, тема, сюжет, композиція, персонажі, особливості характеротворення, ідейно-художній зміст роману "Перехресні стежки".

НОВІТНЯ УКРАЇНЬСЬКА ЛІТЕРАТУРА (кін.ХІХ – ХХст.)

Основні літературні течії та напрямки в українській літературі межі століть.

Імпресіонізм. Творчість **Михайла Коцюбинського**. Жанр, символіка назв творів, особливості сюжету, композиції "Intermezzo", "Цвіт яблуні".

Жанр твору, тема, композиція, персонажі, особливості характеротворення в повісті «Гіні забутих предків».

Багатогранність таланту **Лесі Українки**. Основні мотиви, особливості поетичного стилю і мови лірики. Новаторство ритміки.

Драматургія Лесі Українки. Поняття про "драму ідей".

"Лісова пісня". Оригінальність жанру, композиції, персонажі, оповідна манера, єдність реалій доби і міфопоетики. Драматургічна й віршувальна майстерність. Неоромантизм в українській літературі.

"Бояриня". Тема, час і місце дії, проблематика, центральні персонажі, художні ідеї.

Експресіонізм в українській літературі. Композиція, персонажі, ідейний зміст, художня мова новел **Василя Стефаника** "Новина", "Камінний хрест".

Основні мотиви, ідеї, образи і жанри лірики **Володимира Самійленка** ("Україні", "Українська мова", "Патріоти", "Вечірня пісня").

Феміністичний рух та його відлуння в прозі **Ольги Кобилянської** Особливості індивідуального стилю. Основні теми, жанри, особливості сюжету, композиції, характеротворення у повістях "Людина" і "Земля".

Творчість **Миколи Вороного** в контексті українського модернізму.

Основні мотиви поезії **Олександра Олеся**, особливості стилю, версифікаційна майстерність, багатство риторичних фігур, мелодійність.

Лаконізм зображення подій, загостреність конфліктів, психологічна вмотивованість вчинків і поведінок персонажів у творчості **Володимира Винниченка**.

Особливості поетичного стилю **Павла Тичини**. Збірка "Сонячні кларнети". Жанр, теми, ідеї, особливості віршування. Засоби символізму та імпресіонізму. Афористичність, застосування риторичних фігур. Значення творчості П.Тичини для розвитку української поезії.

Микола Зеров і "неокласики" (М.Рильський, М.Драй-Хмара, П.Філіпович, Юрій Клен). Уславлення краси як духовної гармонії. Культурологічна насиченість творів, яскравість візуальних образів.

Поезія **Максима Рильського**: основні мотиви, художні ідеї та засоби їхнього втілення.

Володимир Сосюра – найвідоміший лірик ХХ ст. Риси індивідуального стилю. Елементи символізму та імпресіонізму.

Особливості індивідуального стилю **Богдана-Ігоря Антоновича**, новаторство, значення творчості.

Характерні ознаки індивідуального стилю **Григорія Косинки**. Проблемно-тематичні та стильові особливості новелістики.

Гумор і сатира в українській літературі ХХ ст. Творчість **Остапа Вишні**. Тематика і проблематика, жанрова різноманітність творів.

Новелістика **Миколи Хвильового**. Характер художнього мислення письменника, поєднання реалістичних, романтичних та імпресіоністичних засобів у творчості.

Роман "Місто" **В.Підмогильного** – зразок української урбаністичної прози. Провідні проблеми, художні ідеї. Складність і неоднозначність образу головного героя.

Романтичний характер творчості **Юрія Яновського**. "Вершники": жанрова своєрідність, особливості сюжету, композиції, центральні персонажі, ідейний зміст, художня мова.

Українська драматургія поч. ХХ ст. Творчість **Миколи Куліша та Івана Кочерги**.

Поєднання реалістичних і романтичних засад, конкретно-історичного та вічного, національного й загальнолюдського у творчості **Олександра Довженка**.

"Празька школа": творчість **Євгена Маланюка, О. Ольжича, Олени Теліги**.

Голодомор 1932-1933 рр. в художньому осмисленні **Уласа Самчука ("Марія) та Василя Барки ("Жовтий князь")**.

Жанрові особливості, тематика і проблематика, автобіографічна основа, центральні персонажі, засоби психологізму романів **Івана Багряного** "Тигролови" та "Сад Гетсиманський".

Пісенна творчість **Андрія Малишка**. Фольклорне коріння, місткість образів-символів, художніх деталей.

Тематика і проблематика, ідейний зміст, місце в літературному процесі роману **Олеся Гончара** "Собор".

Тематика і проблематика історичного роману **Павла Загребельного** ("Диво" або "Роксолана"), характеристика образів. Історична основа.

Проблемно-тематичні та жанрові виміри поезії **Дмитра Павличка**.

"Шістдесятництво" як літературний та культурний феномен. Мотиви, художні образи, жанрово-стилістична своєрідність творчості **Ліни Костенко, Василя Симоненка, Івана Драча**.

Історичний роман у віршах "Маруся Чурай" **Ліни Костенко**. Жанр, тема, особливості композиції, оповідної манери, персонажі, засоби характеротворення, художня мова.

Новелістика **Григора Тютюнника**. Тематика, персонажі, особливості сюжетно-композиційних вирішень, оповідної манери, художньої мови.

Жанрові та тематичні особливості творчості **Валерія Шевчука**.

Трагізм долі та творчості **Василя Стуса**. Поезія як засіб "прямоствояння". Провідні мотиви, оригінальність стилю.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Духовні криниці. Хрестоматія з української літератури / Упорядники Г.Семенюк, П.Хропко. – К.: Освіта, 2002
2. Гавєвська Н.М. Українська література ХІХ ст. Хрестоматія. За ред. Н.М. Гавєвської. - К.: Либідь, 2006
3. Живиця. Хрестоматія української літератури ХХ ст.: У 2-х кн./За редакцією М.М.Конончука. – К.: Твім інтер, 1998.
4. Історія української літератури 70-90 років ХІХ ст.: У 2 т. /За ред. проф. О.Гнідан. - К., 1999
5. Історія української літератури ХХ століття: У 2 кн. Підручник /За ред. В.Г.Дончика. -К.: Либідь, 1998
6. Іспит з української літератури /За ред. проф. Н.М.Гавєвської, керівник проекту проф. Г.Ф.Семенюк. - К., 2003
7. Ковалів Ю.І. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. - К.: Видавничий центр "Академія", 2007

8. Краса і сила українського слова. Хрестоматійні тексти ХХ століття. Навч. пос. за прогр. 10-11 кл. /Упорядник і автор Юлія Солод. - К.: Світло знань, 2000
9. Літературознавчий словник-довідник /За ред. Р.Гром'яка та ін. - К., 1987
10. Міщенко О.І. Українська література. Підручник для 10 класу, - К.: Освіта, 2005
11. .Бернадська Н.І. Українська література ХХ століття. - К.: Знання-Прес, 2002.
12. Семенюк Г.Ф., Гуляк А.Б. Срібний птах: Хрестоматія з української літератури для 11 класу загальноосвітніх навчальних закладів: У 2 ч.-К.: Освіта, 2006.
13. Семенюк Г., Ткачук М., Ковальчук О. Українська література. Підручник для 11 класу, - К.: Освіта, 2002.
14. Солод Ю. Українська література - ХХ: погляд на межі тисячоліть. Навч. пос. за прогр. 11 кл. - К.: Світло знань, 1999.
15. Українська література у портретах і довідках. /За ред. П.Кононенка. -К. Либідь, 2000.
16. Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст.: У 3 кн. /За ред. В.Яременка. - К.: Рось, 1994.

Програму підготували:

проф. Г.Ф.Семенюк (керівник)

проф. А.Б.Гуляк, доц. О.В.Бас-Кононенко, доц. Г.М.Жуковська, доц. С.М.Різник